

De waarde van sport

*Prognose van het maatschappelijk rendement van het
programma 'Sportplus - 30 clubs helpen Rotterdam vooruit'*

Nanne Boonstra
Niels Hermens
(Verwey-Jonker Instituut)

Pieter Verhoogt
Jelle Schoemaker
(Sport2B)

Oktober 2011

Inhoud

1	'30 clubs helpen Rotterdam vooruit'	5
1.1	Het Sportplusprogramma	6
1.2	Verschillende typen sportieve interventies	6
1.3	Opbouw van het rapport	8
2	Verwacht maatschappelijk rendement Sportplusprogramma	9
2.1	Sport en gezondheid	9
2.2	Sport en onderwijs	11
2.3	Sport en participatie/werk	12
2.4	Sportparticipatie van bijzondere doelgroepen	13
2.5	Sport en veiligheid	14
3	Interviews	17
	Hans van Dolderen, waarnemend directeur bedrijfsvoering van de politie Rotterdam-Rijnmond, over het Sportplusprogramma	
	Mechteld van den Beld, directeur Fonds verstandelijk gehandicapten en revalidatiefonds, over het Sportplusprogramma	
	Suzanne Veen, Business Development Adviseur Zilveren Kruis Achmea, over het Sportplusprogramma	
	Paul Verweel, hoogleraar bestuurs- en organisatiewetenschappen aan de Universiteit Utrecht en vice-voorzitter amateurvoetbal van de KNVB, over het Sportplusprogramma	
4	Conclusie	33
5	Literatuur	35

1 *'30 clubs helpen Rotterdam vooruit'*

Rotterdam Sportsupport werkt al jaren aan de vitalisering van Rotterdamse sportverenigingen. Aanvankelijk richtte dit zich vooral op de kernactiviteit van de sportclubs: het sporten stimuleren. Maar steeds meer worden sportverenigingen aangezet om zich nog nadrukkelijker maatschappelijk te manifesteren. De gemeente Rotterdam wil hier een stevige impuls aan geven met de maatregel '30 clubs helpen Rotterdam vooruit'. Rotterdam Sportsupport voert dit programma uit. Dertig Rotterdamse sportclubs gaan zich actief inzetten om de stad vooruit te helpen. Dat gebeurt op meerdere beleidsterreinen: veiligheid, werk en inkomen, gezondheid, onderwijs, zorg en (sport) participatie.

In februari 2010 heeft de gemeenteraad de Sportnota Rotterdam vastgesteld. De nota is uitgewerkt in een Uitvoeringsprogramma Sport voor de periode 2011-2014. Daarmee wil Rotterdam niet alleen de sportparticipatie verhogen; sport wordt een middel om een bijdrage te leveren aan maatschappelijke opgaven van de stad.

Het Uitvoeringsprogramma Sport 2011-2014 is, net als het Olympisch Plan 2028, opgezet langs zes renbanen. De tweede renbaan luidt 'Maatschappelijke thema's'. Deze renbaan ziet sport als middel om maatschappelijke resultaten te behalen. De gedachte is dat een hogere sportparticipatie en de innovatieve werkzaamheden binnen de sportverenigingen leiden tot maatschappelijke opbrengsten, zoals gezondheidswinst, verbeterde inzetbaarheid naar werk, en meer veiligheid in de buurt. Sportverenigingen zijn sterke sociale verbanden waarbinnen mensen zelf initiatieven ontplooiën. Met ondersteuning kunnen sportverenigingen een nog grotere rol spelen in de maatschappij dan zij nu al doen. De gemeente Rotterdam geeft dit idee met de maatregel '30 clubs helpen Rotterdam vooruit' een stevige impuls. Rotterdam Sportsupport heeft de maatregel vertaald in het programma 'Sportplus'; de uitvoering is halverwege 2011 gestart.

De doelstelling van het Sportplusprogramma is vierledig. Ten eerste wil Rotterdam Sportsupport een beweging op gang brengen die de sport verbindt met andere sectoren. Daarnaast is de doelstelling om dertig Rotterdamse sportverenigingen door te laten ontwikkelen tot sterke maatschappelijke partners met een duidelijk geformuleerde maatschappelijke ambitie. Het derde doel is dat er projecten komen die de gewenste maatschappelijke opbrengsten realiseren en waarin de verenigingen participeren. Tot slot beoogt het programma dat sportverenigingen een bijdrage gaan leveren aan enkele voor Rotterdam centrale beleidsdoelstellingen.

Rotterdam loopt met het Sportplusprogramma voor op de rest van Nederland. Het Verwey-Jonker Instituut gaat de komende vier jaar in samenwerking met Sport2B onderzoek doen naar het maat-

schappelijk rendement van het programma. In deze notitie beschrijven we de plannen, het beoogde rendement en de drijfveren om het programma op te zetten.

1.1 Het Sportplusprogramma

Het Sportplusprogramma gaat enerzijds uit van een zogenoemd bottom-up proces, met de dertig sportverenigingen als centrale organisaties. En zoals de naam van de maatregel zegt, is het de bedoeling dat de verenigingen de stad Rotterdam vooruit helpen. Op welke terreinen dat bij voorkeur gebeurt is een politiek-bestuurlijke afweging. De maatregel heeft daarmee ook een top-down aspect: er zijn gemeentelijke doelstellingen waar de participerende sportverenigingen bij aansluiten. Het programma is dan ook op te splitsen in een verenigingslijn (bottom-up) en een inhoudelijke lijn (top-down).

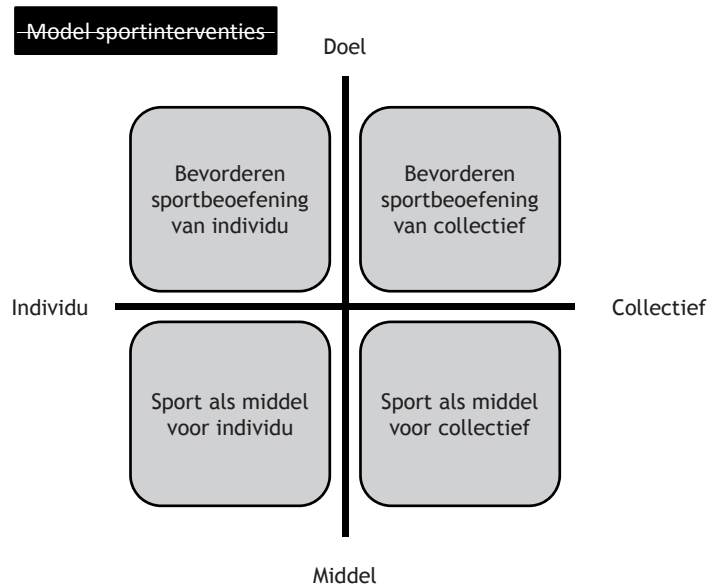
De doelstelling van de *verenigingslijn* is het doorontwikkelen van de verenigingen. Uitgangspunt is dat de sportvereniging een sportvereniging blijft. De ambitie is om vanuit de sport tot krachtige verbindingen met andere sectoren te komen, waarbij elke partner zijn eigen expertise inbrengt. Gelukkig zijn er in Rotterdam veel sportverenigingen die vitaal genoeg zijn om extra activiteiten te ondernemen en die dat ook willen. Rotterdam Sportsupport stimuleert en ondersteunt deze zogeheten *Sportplusverenigingen* bij het verwoorden van hun maatschappelijke ambitie. Als de ambitie en bijbehorende aanpak is geformuleerd, is ook ondersteuning beschikbaar voor de uitvoering. De stelregel is dat de vereniging niks moet, veel mag en meer ondersteuning krijgt naarmate het maatschappelijk belang groter is en/of de ambitie meer vraagt van de vereniging.

De *inhoudelijke lijn* is erop gericht sportverenigingen een bijdrage te laten leveren aan voor Rotterdam centrale beleidsdoelstellingen. Deze lijn brengt focus aan op de thema's van het programma en biedt sportverenigingen mogelijkheden om deel te nemen aan stedelijke projecten. Het Sportplusprogramma zet in op vijf thema's:

1. Gezondheid
2. Onderwijs
3. Participatie/Werk
4. Sportparticipatie van bijzondere doelgroepen
5. Veiligheid

1.2 Verschillende typen sportieve interventies

De interventies binnen de dertig Sportplusverenigingen zullen zowel inhoudelijk als in doelgroep sterk van elkaar verschillen. In sommige gevallen gaat het om het bevorderen van sportparticipatie van groepen en/of individuen. In andere gevallen wordt sport hoofdzakelijk ingezet om op individueel dan wel collectief niveau (vereniging, wijk of stad) resultaten te boeken. Onderstaand schema geeft weer welke typen sportinterventies wij onderscheiden.

De vier kwadranten vertegenwoordigen ieder een unieke ambitie van de sport. Bij sport als doel voor individuen gaat het bijvoorbeeld om sportprojecten die gericht de sportparticipatie stimuleren van individuele burgers. Een concreet voorbeeld is een pas waarmee inwoners korting krijgen op het lidmaatschap van sportverenigingen. Sportprojecten die als doel hebben de sportparticipatie van bepaalde groepen te stimuleren, vallen in het tweede kwadrant. Een succesvol voorbeeld hiervan is de Schoolsportvereniging. Dit is een ander initiatief van Rotterdam Sportsupport, dat erin is geslaagd de sportparticipatie van kinderen uit wijken waar de sportdeelname achterblijft, te verhogen.¹ Projecten binnen het derde kwadrant (sport als middel voor collectieve doelen) betreffen het inzetten van sport bij bijvoorbeeld het vergroten van de veiligheid. In het vierde kwadrant vallen interventies die via sport individuele doelen proberen te bereiken, bijvoorbeeld opvoedondersteuning bij individuele jeugdigen.

Uit onderzoek blijkt dat het in de kwadranten 'sport als middel' relevant is om onderscheid te maken tussen *gerichte* en *ongerichte* interventies. Bij de *gerichte sportinterventies* zijn er expliciete interventiedoelen waaraan planmatig wordt gewerkt. *Ongerichte sportinterventies* gebruiken sportparticipatie voor maatschappelijke doelen, zonder hier specifiek planmatig aan te werken, of tussentijds te evalueren.² Interventies zijn niet statisch en kunnen zich ontwikkelen van een ongerichte interventie naar een gerichte interventie. Dit merken we bijvoorbeeld bij het onderzoek naar de door Rotterdam Sportsupport op drie sportverenigingen aangestelde pedagogisch coördinator.

¹ Boonstra & Hermens (in press).

² Boonstra, Gilsing, Hermens & van Marissing (2010).

Het doel om de pedagogische sfeer op een vereniging te verbeteren is daarnaast verbreed naar het signaleren en oplossen van problemen bij individuele jongeren.

1.3 Opbouw van het rapport

Deze notitie presenteert de ambities en verwachte maatschappelijke opbrengsten van het Sportplus-programma voor de stad Rotterdam. In het volgende hoofdstuk bespreken we dit aan de hand van de vijf thema's binnen het programma. In het derde hoofdstuk wordt verslag gedaan van de visies van enkele prominente personen uit verschillende sectoren op het Sportplusprogramma. We sluiten af met een conclusie.

2 *Verwacht maatschappelijk rendement Sportplusprogramma*

In dit onderdeel gaan we in op het verwachte rendement van het Sportplusprogramma. Welke ambities spreken er uit de plannen van Rotterdam Sportsupport en de deelnemende sportverenigingen? Op basis van wetenschappelijke literatuur gaan we in op mogelijke maatschappelijke en economische baten.

De laatste jaren is er - mede gevoed door het Olympisch Plan 2028 - een toenemende belangstelling te constateren voor de maatschappelijke en economische baten van sport. Ogenscheinlijk zijn er twee aanvullende typen baten. In feite gaat het om twee kanten van dezelfde *batenmedaille*. Sommige maatschappelijke effecten zijn via aannames en kengetallen te vertalen in economische eenheden, in euro's. Dergelijke bedragen worden vaak gebaseerd op hypothesen, aannames en kengetallen. Maar niet alle maatschappelijke effecten zijn te vertalen in euro's. Gevoelsetfecten als trots, plezier, veiligheid en saamhorigheid laten zich niet geldelijk waarderen. In dat geval gaan we de kosten en de maatschappelijke opbrengsten tegen elkaar afwegen.

Voor het maatschappelijke en politieke debat is het zinvol om beide kanten van de *batenmedaille* voor het Sportplusprogramma in beeld te brengen. In de volgende paragrafen lopen we de vijf thema's binnen het Sportplusprogramma langs op de ambities en het op basis van wetenschappelijke literatuur te verwachten maatschappelijk rendement. Tot slot vertalen we waar mogelijk de verwachte maatschappelijke opbrengsten naar het mogelijke economisch rendement.

2.1 *Sport en gezondheid*

Rotterdam Sportsupport heeft met het Sportplusprogramma de ambitie dat meer mensen zich bewust worden van wat een gezonde leefstijl is en dat ze daadwerkelijk gezonder gaan leven. Daarbij zoekt Rotterdam Sportsupport nadrukkelijk de samenwerking tussen sportverenigingen en scholen. Een ander voorbeeld is dat sportverenigingen gezonde alternatieven voor friet en snoep aanbieden in de kantine. Bij het positief veranderen van het bewustzijn over een gezonde leefstijl en ander gedrag, gaan trainers en topsporters een belangrijke rol spelen. Zij krijgen een voorbeeld-functie.

Een andere ambitie op dit vlak is dat sportverenigingen een prominentere rol gaan spelen bij revalidatie- en zorgtrajecten. Denk aan programma's voor mensen met hart- en vaatziekten of voor mensen met overgewicht. Diëtisten en fysiotherapeuten kunnen samen met een sportvereniging

zorgen voor een integraal programma. De betreffende doelgroepen krijgen hierdoor een stimulans om structureel en verantwoord te gaan sporten.

Kennis uit de wetenschap

Sporten en bewegen hebben een positief effect op de gezondheid van mensen. Mensen die voldoen aan de beweegnorm hebben minder kans op overgewicht, kanker, hart- en vaatzieken en een vroegtijdige dood dan mensen die onvoldoende bewegen. Economen geven één levensjaar een waarde van 100.000 euro. De levensverwachting van een 24-jarige die zijn hele leven beweegt is 4,5 jaar langer dan die van een inactieve leeftijdsgenoot.³ Om die 4,5 jaar langer te leven moet iemand wel structureel (bijna zijn of haar hele leven) ongeveer vier keer per week verantwoord sporten. Het Sportplusprogramma richt zich daarom op structurele sportdeelname. De verlengde levensverwachting gaat echter ook gepaard met hogere (totale) zorgkosten. Iemand die z'n leven lang sport heeft gedurende zijn leven lagere jaarlijkse zorgkosten, maar leeft ook langer.⁴ Dat heeft als gevolg dat de totale zorgkosten voor sporters en niet-sporters elkaar uiteindelijk niet veel ontlopen. Maar sporters hebben in vergelijking met niet-sporters meer levensjaren met een goede kwaliteit.

Een andere manier waarop economen kijken naar de baten van een gezonde bevolking is via vermeden zorgkosten. Dat staat in nauw verband met de bevolkingsgroei en vergrijzing. Die zorgen de komende twintig jaar in Nederland voor een verwachte toename van 25 tot 55 procent van het huidige aantal chronisch zieken.⁵ Zonder interventie leidt dit tot een sterke stijging van de zorgkosten voor in het bijzonder chronische aandoeningen. Gerichte beweegprogramma's voor deze doelgroepen kunnen bijdragen aan het beperken van de zorgkosten(stijging). Een ander voorbeeld: de kosten van revalidatiebehandelingen in Nederland bedroegen in 2007 bijna 400 miljoen euro. Daartegenover staan baten ter waarde van naar schatting 2,1 miljard euro. Deze bestaan uit een hogere kwaliteit van leven van de behandelde patiënten en hun partners, lagere kosten voor overige gezondheidszorg en meer productie, doordat patiënten eerder weer aan het werk gaan.⁶ Wanneer in het Sportplusprogramma blijkt dat de revalidatieprogramma's op de sportverenigingen goedkoper zijn dan elders, zijn besparingen mogelijk. Bovendien kunnen sportverenigingen deze mensen stimuleren structureel te gaan sporten.

Een punt van aandacht is dat waar (meer) wordt gesport, helaas ook (meer) blessures optreden. En blessures kosten geld. Enerzijds doen mensen met een blessure een beroep op de gezondheidszorg en anderzijds komen ze bij ernstige blessures soms niet aan werken toe. Dat betekent een verlies in arbeidsproductiviteit.⁷ Het economisch rendement van een toegenomen sportdeelname is daarom groter als er ook aandacht is voor blessurepreventie. Rotterdam Sportsupport is hierop binnen het Sportplusprogramma daarom extra oplettend. En aan de andere kant zijn de mensen die structureel voldoen aan de beweegnorm productiever op de arbeidsmarkt dan niet-sporters (zie paragraaf 2.3).

3 Van Baal et al. (2006).

4 Wendel-Vos et al. (2005).

5 Blokstra & Verschuren (2007).

6 Kok, Houkes & Niessen (2008).

7 Toet, Schoots, den Hertog, & Mulder (2005).

Samenvattend kunnen we concluderen dat sporten en bewegen een positief effect hebben op de gezondheid van mensen. Voldoende beweging verkleint de kans op een vroegtijdig overlijden en extra levensjaren vertegenwoordigen een substantiële economische waarde. Daarnaast zorgen revalidatie- en zorgprogramma's op sportverenigingen die het Sportplusprogramma wil ontwikkelen voor een mogelijke daling in de zorgkosten.

2.2 *Sport en onderwijs*

De ambitie van Rotterdam Sportsupport is om met het Sportplusprogramma leerprestaties van jeugdigen te verbeteren en schooluitval te voorkomen. Maar dat gaat niet zomaar, zo is ook de algemene mening onder medewerkers van Rotterdam Sportsupport. Een van hen benadrukt dat de kracht van de sportvereniging is dat kinderen er op een speelse manier in aanraking komen met taal.

Een andere ambitie binnen het Sportplusprogramma is dat sportverenigingen huiswerkbegeleiding aanbieden. Een aantal verenigingen hebben hier al concrete plannen voor. Rotterdam Sportsupport streeft er bovendien naar om ook ouders mogelijkheden te bieden hun taalvaardigheden te verbeteren.

Het Sportplusprogramma zal moeten leiden tot meer beweging tijdens schooltijd en een gevarieerder sportaanbod op school. Een succesvolle eerdere interventie van Rotterdam Sportsupport is de Schoolsportvereniging. In 2011 is 46 procent van de kinderen op de scholen met een schoolsportvereniging er lid van.⁸

Kennis uit de wetenschap

Wetenschappelijke studies tonen aan dat jeugdigen die sporten beter presteren op school dan jeugdigen die niet sporten. Het is hierbij nog wel onduidelijk wat oorzaak is, en wat gevolg.⁹ De meeste onderzoekers gaan uit van een *indirect* verband. Dit betekent dat vaker sporten een positief effect heeft op een bepaalde eigenschap of vaardigheid (bijvoorbeeld doelmatig werken, zelfvertrouwen, fitheid of motorische vaardigheden) en dat die vervolgens weer een positief effect heeft op schoolprestaties.¹⁰

Onderzoek van het Mulier Instituut laat zien dat de bredeschoolaanpak zorgt voor minder schooluitval. Kinderen en jongeren die op school deelnemen aan extracurriculaire activiteiten kennen minder schooluitval dan jeugdigen die dit niet doen. Er zijn aanwijzingen dat een aantrekkelijk aanbod van sport- en bewegingsactiviteiten - onder de juiste voorwaarden - schooluitval en schoolverzuim beperken.¹¹ Uit het onderzoek naar de Schoolsportvereniging is gebleken dat kinderen die lid zijn van de Schoolsportvereniging met meer plezier naar school gaan dan kinderen die hier geen lid van zijn.

Een voorzichtige schatting leert ons dat bij de dertig Sportplusverenigingen ongeveer 6.000

8 Boonstra & Hermens (in press).

9 Miller, Melnick, Barnes, Farrell, & Sabo (2005).

10 Wassenburg et al. (2005); Coalter (2007); Stegeman (2007); Jacobs & Diekstra (2009); Hartman, Houwen, Scherder, & Visscher (2010).

11 Stegeman (2007).

jeugdigen - gemiddeld 200 per vereniging - gebruik kunnen maken van projecten waarbij sport en onderwijs aan elkaar worden gekoppeld. Dat maakt het economisch interessant. Betere leerprestaties leiden tot hoogwaardiger uitstroom en een hoger gemiddeld salaris. En als door sport en bewegen schooluitval wordt teruggedrongen, leidt dit tot een kostenbesparing.

Kort gezegd heeft sportdeelname op een indirecte manier een positief effect op schoolprestaties en de motivatie voor school. Maar, zo blijkt uit de wetenschappelijke literatuur, niet iedere sport, iedere vorm van sportdeelname en iedere sportcontext heeft per definitie een positief effect. Het Sportplusprogramma laat juist ook deze context onderzoeken: welke sportcontext werkt als het gaat om de relatie tussen sport en onderwijs?

2.3 *Sport en participatie/werk*

Rotterdam Sportsupport ondersteunt de Sportplusverenigingen bij het creëren van leerwerkplekken en van sociale dagopvang voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Dit geeft deze mensen meer eigenwaarde. Daarnaast vergroot het bij enkele personen de kans op het vinden van een baan. Hier kunnen we niet zeer hoge verwachtingen scheppen, omdat deze groep vaak al een te grote afstand heeft tot de arbeidsmarkt. Belangrijker is dat zij op deze plekken zelfvertrouwen opdoen, in contact komen met andere mensen, meer zelfredzaam worden en dat hun levenskwaliteit er toeneemt. Voor zorginstellingen past de sportvereniging in de ambitie om cliënten en patiënten te laten participeren in de samenleving (vermaatschappelijking van de zorg). De inzet van leerwerkplekken en sociale dagopvang heeft ook voordelen voor de verenigingen. Vrijwilligers worden er immers door ondersteund bij hun werkzaamheden.

Een andere manier om naar de relatie tussen sport en werk te kijken is dat de vereniging voor (lokale) bedrijven een vindplek kan zijn voor nieuwe werknemers. De mogelijkheid doet zich voor om op verenigingen een pool te maken voor werkgevers waar zij goede werknemers kunnen vinden.

Kennis uit de wetenschap

Sporten - en vooral sporten bij een vereniging - geeft mensen het gevoel ergens bij te horen. Verschillende rapporten en artikelen beschrijven dat sportdeelname bijdraagt aan het opbouwen van zelfvertrouwen.¹² Door te sporten krijgen mensen bijvoorbeeld meer gevoel van controle over externe factoren.¹³ Interessant is dat de onderzoekers een verschil constateren tussen teamsporten en individuele sporten. Individuele sporten zorgen voor meer gevoel van controle op zaken in de persoonlijke sfeer, terwijl teamsporten meer gevoel van controle geven op de sociale relaties.

Uit verschillende studies weten we dat sporten en bewegen een positief effect hebben op de productiviteit van medewerkers. Gezonde (sportende) werknemers verzuimen minder dan ongezonde (inactieve) werknemers.¹⁴ Recent onderzoek van TNO en PwC¹⁵ toont dan ook aan dat het

12 Carmichael, (2009); Schafer (1969); Coalter (2007); Daniels & Leaper (2006).

13 Nichols (1997).

14 Van den Heuvel et al. (2003).

15 TNO, PwC (2011).

stimuleren van bewegen de BV Nederland op jaarbasis een bedrag van tot wel 930 miljoen euro kan opleveren door minder verzuimkosten.

Samengevat kunnen sociale dagopvang en leerwerkplekken op sportverenigingen het sociaal isolement van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt voorkomen. Voor het onderzoek naar het Sportplusprogramma is het interessant te analyseren welke op arbeid gerichte sportieve interventies welke maatschappelijke effecten hebben. Economisch is het belangwekkend dat sportdeelname zorgt voor minder ziekteverzuim en meer productiviteit van werknemers.

2.4 *Sportparticipatie van bijzondere doelgroepen*

Een ambitie van het Sportplusprogramma is dat meer groepen kunnen meedoen in de samenleving. Bij bepaalde groepen is niet het sporten het doel, maar is sport een middel om deel te nemen aan de maatschappij. Bijzondere groepen waar Rotterdam Sportsupport zich op richt zijn daklozen, vrouwen uit de vrouwenopvang, langdurig werklozen en gehandicapten. Meedoen aan sport is voor deze groepen belangrijk, omdat het ervoor zorgt dat de fysieke en mentale gezondheid verbetert (zie paragraaf 2.1). Het Sportplusprogramma wil ook bijdragen aan een nieuwe kijk op zorg, en wel door het ontwikkelen van zorgprogramma's op sportverenigingen. Tot slot biedt het programma ook kansen om speciale doelgroepen vrijwilligerswerk te laten verrichten.

Kennis uit de wetenschap

Sport kan een belangrijke rol spelen bij het activeren van kwetsbare groepen. Uit onderzoek blijkt dat sportprojecten voor speciale doelgroepen succesvoller zijn als ze aansluiten bij de wensen van de doelgroep. Zij moeten positief denken over de sportactiviteit.¹⁶ In de sociale wetenschap worden sportverenigingen gezien als bronnen van sociaal kapitaal (mogelijkheden en contacten die mensen vooruithelpen). Mensen die lid zijn van een sportvereniging zijn meer tevreden met hun leven en hebben meer sociale ontmoetingen.¹⁷ En mensen die vrijwilligerswerk verrichten hebben meer sociaal kapitaal dan mensen die dit niet doen. Stebbins (1982) verwijst hierbij naar het begrip *serious leisure* waarvan hij drie vormen onderscheidt: hobbyïsme (sporten), vrijwilligerswerk (trainers, kantinepersoneel) en amateurïsme (het besturen van een vereniging). Mensen halen voldoening en eigenwaarde uit *serious leisure*, zo stelt Stebbins. Daarom draagt sportdeelname of het uitvoeren van bepaalde taken op sportverenigingen bij aan de kwaliteit van leven en het welbevinden van mensen.¹⁸ Er zijn dan ook voorbeelden uit het land van zorginstellingen die sportverenigingen adopteren en die een deel van het beheer van de sportaccommodatie overnemen.

Volgens onderzoekers van TNO is het een moeilijke opgave het aandeel Nederlandse burgers te vergroten dat voldoet aan de beweegnorm. Om dat te bereiken zullen vooral moeilijk bereikbare groepen zoals mensen met overgewicht, of mensen met chronische geestelijke of mentale aandoeningen meer moeten gaan bewegen. Andere groepen die achterblijven in hun beweeggedrag zijn ouderen, werklozen, niet-sporters en mensen met een niet-Nederlandse herkomst. Rotterdam

16 Blackshaw & Long (2005).

17 Delaney & Keaney (2005).

18 Zie ook Harvey, Levesque, & Donnolly (2007).

Sportsupport mikt met het Sportplusprogramma op het ontwikkelen van succesvolle interventies die juist deze groepen aan het sporten krijgen. Als het gaat om het omrekenen van gezondheidsbaten van sportdeelname naar euro's, zijn deze groepen het interessantst. Mensen die van niet-sporten gaan naar structurele sportdeelname, worden immers een stuk gezonder (zie ook paragraaf 2.1). Dat geldt vooral voor overgewicht, wat een groot probleem is in Rotterdam; één op de acht peuters in de stad, één op de vier leerlingen in groep 7 en één op de vijf derdeklassers van het voortgezet onderwijs kampt met overgewicht.¹⁹ In 2003 bedroegen in heel Nederland de kosten voor ziekten als gevolg van overgewicht bijna 1,2 miljard euro.²⁰

Economisch is het daarnaast interessant als sportverenigingen in staat zijn om dagbestedingactiviteiten goedkoper aan te bieden dan organisaties die dat traditioneel doen. Als de vereiste kwaliteit wordt geleverd kunnen we dan spreken van zogenoemde inverdieneffecten.

Sportieve interventies voor het vergroten van de sportdeelname van speciale doelgroepen zijn het succesvolst als ze aansluiten bij de wensen van de doelgroep. Het Sportplusprogramma gaat zich hier de komende jaren op toeleggen. Dat deze groepen meedoen met sportieve activiteiten is belangrijk, omdat het hun gevoel van eigenwaarde kan vergroten. Hun kwaliteit van leven neemt toe. Economisch gezien verwachten we mogelijke inverdieneffecten door het betrekkelijk goedkoop organiseren van bijvoorbeeld dagbesteding of zorgtrajecten voor bijzondere groepen en door het voorkomen van gezondheidsproblemen.

2.5 *Sport en veiligheid*

Als het gaat om sociale veiligheid kennen de ambities van het Sportplusprogramma twee niveaus. Op wijkniveau zet het in op een betere leefbaarheid en meer sociale veiligheid. Het idee is dat wanneer jeugdigen op de sportvereniging zijn, zij geen overlast kunnen veroorzaken op straat. Hier is al een voorbeeld van bekend bij een van de Sportplusverenigingen. De vereniging stelt haar accommodatie open voor mensen uit de wijk. Op die manier kunnen jongeren er 's avonds tot 22.00 uur veilig sporten, in plaats van dat ze op straat rondhangen of overlast veroorzaken. De jongeren kunnen zelf de verlichting bij het veld aan en uit doen en krijgen daardoor een gevoel van verantwoordelijkheid. De Schoolsportvereniging is een voorbeeld van een interventie die zorgt voor meer contacten tussen buurtbewoners.

Naast veiligheid in de wijk richt het Sportplusprogramma zich ook op de sociale veiligheid op de verenigingen. Een onderdeel daarvan is bijvoorbeeld het inzetten van een pedagoog op de sportverenigingen. Deze leidt enerzijds trainers en andere vrijwilligers op in hoe zij kunnen omgaan met lastige situaties of lastige jeugdigen op de clubs. Anderzijds signaleert de pedagoog probleemgedrag en neemt daarover contact op met bijvoorbeeld scholen, ouders, het jongerenwerk, welzijnswerk, GGD en eventueel Jeugdzorg. De sportvereniging is bij uitstek een geschikte plaats om afwijkend gedrag te signaleren.

19 GGD Rotterdam-Rijnmond (2009).

20 Van Baal et al (2006).

Kennis uit de wetenschap

Al in 1969 beschreef Schafer dat sport op vier manieren een middel kan zijn bij het tegengaan van antisociaal gedrag en criminaliteit: het voorkomt verveling; het is een alternatief sociaal milieu waarin jeugdigen zichzelf positieve normen en waarden aanleren; het is een alternatieve manier om status te vergaren onder leeftijdsgenoten; en het zorgt - net als crimineel gedrag - voor een bepaalde spanning die veel jongeren nodig hebben.

Twee sportprojecten op scholen in Groot-Brittannië boeken positieve resultaten bij gedragsverbetering van leerlingen. Zij worden minder frequent uit de klas gestuurd en vertonen minder negatief gedrag dan voor hun deelname aan het project.²¹ Maar sportdeelname heeft niet zomaar een positief effect op gedrag van jeugdigen.²² De sociale context waarin de sportactiviteit plaatsvindt is daarom erg belangrijk.²³

Het aanstellen van een pedagogisch coördinator op sportverenigingen is een voorbeeld van een activiteit binnen het Sportplusprogramma die de sociale context op de sportverenigingen beïnvloedt. Uit onderzoek dat het Verwey-Jonker Instituut op dit moment uitvoert blijkt dat de inzet van een pedagogisch coördinator in ieder geval bijdraagt aan de agogische vaardigheden van trainers. Ook pakt deze functie positief uit voor individuele jongeren met gedragsproblemen. De pedagogisch coördinator signaleert (bijvoorbeeld antisociaal gedrag van kinderen of verwaarlozing door ouders) en neemt contact op of verwijst door naar andere organisaties zoals scholen, maatschappelijk werk of Centra voor Jeugd en Gezin. Verschillende studies tonen aan dat samenwerking met relevante partijen als school, buurtwerkers/welzijnswerk en familieleden bijdraagt aan het succes van dergelijke sportieve interventies.²⁴

Omdat veiligheid een subjectief gevoel is, is het lastig dit om te zetten in harde euro's. Er is wel enig experimenteel onderzoek gedaan naar de waarde van veiligheid. Uit een Engelse studie blijkt bijvoorbeeld dat huishoudens bereid waren tussen de \$100 en \$150 per jaar te betalen voor programma's die bepaalde vormen van criminaliteit in hun buurt met 10 procent zouden terugdringen.²⁵ Deze zogenoemde 'willingness to pay' is een waardevol uitgangspunt om het maatschappelijk rendement van het Sportplusprogramma te moneteriseren. Daarnaast kan worden gekeken naar de kosten van huidige veiligheidsprogramma's. Als tijdens het onderzoek objectief wordt vastgesteld dat het Sportplusprogramma dezelfde effecten sorteert, maar tegen een lager kostenniveau, is er sprake van inverdieneffecten. Inverdieneffecten zijn er ook als door vroegtijdig signaleren van probleemgedrag op de sportvereniging criminaliteit en duurdere interventies worden voorkomen.

Samengevat heeft sportdeelname onder bepaalde voorwaarden een positief effect op de sociale veiligheid in wijken. Binnen de juiste sociale context zorgt het voor een toename van positief gedrag bij jeugdigen. Rotterdam Sportsupport streeft met het Sportplusprogramma naar het ontdekken en creëren van deze voorwaarden. Economische baten van sport zijn op dit gebied vooral te halen door inverdieneffecten via het tegengaan van andere hogere kosten.

21 Sandford, Duncombe, & Armour (2008).

22 Gatz, Messner, & Ball-Rokeach (2002).

23 Coalter (2007); Papacharisis, Goudas, Danish, & Theodorakis (2005).

24 Sandford, Armour, & Warmington (2006); Cameron & MacDougall (2000).

25 Cohen, Rust, Steen, & Tidd (2006).

3 *Interviews*

In dit hoofdstuk laten we personen uit verschillende sectoren aan het woord over hun visie op het Sportplusprogramma. Wat kan het programma betekenen voor hun sector? We doen van verslag van interviews met vier personen.

- Hans van Dolderen, waarnemend directeur bedrijfsvoering van de politie Rotterdam-Rijnmond.
- Mechteld van den Beld, directeur Fonds verstandelijke gehandicapten en revalidatiefonds.
- Suzanne Veen, Business Development Adviseur Zilveren Kruis Achmea.
- Paul Verweel, hoogleraar bestuurs- en organisatiewetenschappen aan de Universiteit Utrecht en vice-voorzitter amateurvoetbal van de KNVB.

De interviews zijn uitgewerkt door Poul Annema en Etienne Verhoeff.

*Hans van Dolderen, waarnemend directeur bedrijfsvoering van de politie Rotterdam-Rijnmond, over het Sportplusprogramma
'Met sport als voertaal maak je de wijk veiliger en leefbaarder'*

De ingelijste clubshirts van ADO Den Haag en Sparta, die in zijn werkkamer een deel van de wand vullen, verbinden zijn ambtsperiodes in de korpsen Haaglanden en Rotterdam-Rijnmond. Met betaald voetbal heeft hij op zich niet zoveel sinds hij als jong inspecteur bijna wekelijks in touw was om bij eerst FC Den Haag en later ADO in het toenmalige Zuiderpark het supportersgeweld in te dammen. 'Ik heb als politieman de slechte tijden van het voetbalhooliganisme meegemaakt. In de geweldssituaties waarin ik toen met de ME vaak terecht kwam, heb ik me dikwijls afgevraagd wat hiervan nou de bedoeling was.'

De politieman-in-hart-en-nieren, die Hans van Dolderen is, leerde de andere kant van de medaille kennen toen hij als districtschef in Rotterdam naar wedstrijden van Sparta ging. 'Ik wist niet wat me overkwam, de vriendelijkheid en de gemoedelijkheid in het stadion van Spangen was een verademing vergeleken bij mijn Haagse jaren.' Zowel in de korpsleiding van Rotterdam-Rijnmond als langs de lijn, bij zijn voetballende zoons, merkt hij nu elke week weer hoever ware sportbeleving kan reiken als het om veiligheid en leefbaarheid van de wijk en de stad gaat.

‘Veiligheid moet je integraal voor elkaar krijgen, met allerlei partners, waarbij iedereen zijn bijdrage levert. Sportverenigingen kunnen, dat ondervind ik steeds, daarbij enorm belangrijk zijn.’

Vanuit zijn eigen missie zegt hij waakzaam en dienstbaar te willen zijn. ‘Als diender wil ik van meerwaarde zijn voor de samenleving.’ De sportvereniging helpt hem onmiskenbaar om zijn maatschappelijke opdracht waar te maken. ‘Maar de politie beseft ook dat het een illusie is om te denken dat ze veiligheid op straat alléén kan realiseren. Veiligheid moet je integraal voor elkaar krijgen, met allerlei partners, waarbij iedereen zijn bijdrage levert. Sportverenigingen kunnen, dat ondervind ik steeds, daarbij enorm belangrijk zijn.’

‘Sport houdt jongeren weg van plaatsen van verveling, sport biedt nieuw perspectief aan mensen die zich kansloos wanen.’

Als districtschef stelde hij met eigen ogen vast dat door jongeren de kans te bieden om meer te sporten de wijk rustiger en leefbaarder werd. ‘Want sport houdt jongeren weg van plaatsen van verveling, sport biedt nieuw perspectief aan mensen die zich kansloos wanen.’ De lessen van het leven, zegt Hans van Dolderen, vinden nergens zoveel aftrek als bij de sportvereniging. ‘Van kindsaf hoor je, hoe je daar met elkaar om hoort te gaan. Met sport als voertaal scoor je gemakkelijker.’

‘Dat wat de goede sportvereniging ambieert en uitstraalt is bepalend voor de groei en bloei van onze jongeren.’

‘Dat wat de goede sportvereniging ambieert en uitstraalt is bepalend voor de groei en bloei van onze jongeren’, benadrukt Van Donderen in zijn werkkamer in hartje Rotterdam. ‘Als we vinden dat we moeten leren om rekening met elkaar te houden, dat we niet alleen op de wereld zijn, maar dat we het met elkaar moeten maken, dan is er geen mooiere plek om dat te realiseren dan het sportveld. Daar gelden immers de regels om het leuk met elkaar te hebben en om het spel in goede banen te leiden. Wie dat vroeg leert, neemt dat mee in zijn verdere leven.’

Als centrum van vorming en educatie is de sportvereniging zelfs belangrijk voor de ouders, vindt Van Dolderen. ‘Verenigingen hebben een absolute verantwoordelijkheid om ook ouders te wijzen op hun voorbeeldgedrag. Dat kan op meerdere manieren, maar het begint met het vaststellen van de leef- en spelregels waaraan de sportvereniging zich wil houden, met daarbij de duidelijke afspraak dat er geen ruimte is voor afwijkend gedrag.’

Uitgesproken is hij ook in zijn antwoord op de vraag of sportverenigingen kunnen helpen om jeugdcriminaliteit of de last van hangjongeren terug te dringen. ‘Ik zeg zonder meer ‘ja’. Vraag me niet dat wetenschappelijk te onderbouwen, dat kan ik niet. Het blijft altijd lastig om het maatschap-

pelijk rendement van een bepaalde aanpak aan te tonen. Ik verlaat me op mijn ervaring als ik zeg dat waar je hangjongeren alternatieven aanbiedt, ze op hun eigen verantwoordelijkheid aanspreekt en ze uit de anonimiteit haalt, het altijd plezieriger en leefbaarder wordt in wijk of stadsdeel. Vernielingen nemen af, de overlast vermindert.'

De sportvereniging kan de motor zijn van de soms noodzakelijke verandering op plaatsen die hun sociale glans kwijt zijn. Dat kan overigens ook via andere activiteiten. 'Essentieel is dat er een alternatief is. Alleen maar tegen jongeren, die op een bepaalde plek rondhangen, zeggen: Wegwezen! Dat werkt niet', zegt Van Dolderen. 'Je verplaatst ze van de ene naar de andere hoek en lost het probleem niet op. Ze 'hangen' niet voor niets; enerzijds omdat ze zich vervelen en anderzijds omdat ze de groep vormen waaraan ze hun identiteit ontleen en waar ze bij willen horen. Dat is van alle tijden en van alle plaatsen.'

De politiemanager gaat ervan uit dat ook de bij hangjongeren altijd aanwezige energie positief kan worden aangewend. Hij legt uit: 'Spreek ze als sportvereniging aan op wat je aan faciliteiten te bieden hebt, maar geef ze ook verantwoordelijkheid voor zorgvuldig beheer. Door ze verantwoordelijkheid te geven komen ze op een podium en dan voelen ze zich ook wat, omdat ze opeens meetellen. Ik denk dat zo'n mix van sportvereniging met een club jongeren daadwerkelijk veel voor de wijk of buurt kan betekenen. '

'Laat hangjongeren bij de vereniging horen, dan nemen ze hun verantwoordelijkheid.'

'Doordat ze er bijhoren nemen ze hun verantwoordelijkheid. Het zijn weliswaar jongeren, maar ze zijn niet achterlijk. Ze hebben een identiteit en ze willen ook iemand zijn met een bepaalde status. In de regel zit de mens zo in elkaar. Verantwoordelijkheid geven en ze daarop aanspreken. Dat geldt bij de opvoeding van kinderen, en dat geldt ook bij de opvoeding van jongeren op straat. Met de ene hand kun je ze best een tik geven als ze aantoonbaar de regels overtreden, maar ik vind dat je met de andere hand ook een alternatief moet aanbieden. Dat is in onze aanpak van jongeren in alle districten: aan de ene kant is het 'tot hier en niet verder' en als je wel verder gaat, kom je met ons, de politie, in aanraking. Maar laten we ook samen kijken, welke alternatieven er zijn en wie we daarvoor kunnen gebruiken. Dan heb je partners nodig. Dat zouden jongerenwerkers kunnen zijn, projecten van de deelgemeente of de sportvereniging met zijn bindende kracht ...'

Daar ligt ook de sleutel, vindt Van Dolderen, voor een succesvolle samenwerking van Rotterdam Sportsupport met het Sportplusprogramma voor stad en wijk. 'Op het moment dat er sprake is van een verstoorde leefsituatie, die in veiligheidstermen duidt op een onvoldoende scorende wijk, is dat slecht voor de stad en slecht voor het imago van de stad. Daarmee is het ook slecht voor de economie, slecht voor het ondernemingsklimaat en nog los van het feit of jongeren vervallen in crimineel gedrag of vernielingen, kost dat per definitie geld. De stad die leeft en bruist en waar mensen in goede harmonie met elkaar leven, die voor elk wat wils biedt en waar iedereen het naar zijn zin heeft, dát is een stad die floreert, waar het ondernemingsklimaat goed is en waar winkels zullen blijven, waar huizen een grotere waarde hebben en waar woningbouwverenigingen het een plezier vinden om te investeren om hun woonblokken aan te passen.'

Uit een Engelse studie blijkt dat er in Engeland wijken zijn waar inwoners bereid zijn extra geld te betalen voor maatregelen die hun wijk veiliger maakt. Hans van Dolderen: 'Ik kan de berekening niet maken, maar ik denk dat ook hier bij burgers die bereidheid bestaat om financieel bij te dragen aan veiligheid. Als ze me maar een relatie zien tussen datgene wat ze betalen en wat ze er voor terugkrijgen.'

Dat gedragskundigen daarbij ook een belangrijke rol kunnen spelen, staat voor hem vast, zoals hij ook de aanwezigheid van een pedagoog bij de sportverenigingen toejuicht. In Van Dolderens eigen woorden: 'Elk steuntje in de rug, is er één.' Hij verduidelijkt: 'We hebben als politie eens met een aantal partners een project gedraaid op Rotterdam Airport. Daar leverden wij als politie jongeren die aan het afglijden waren, maar nog net niet crimineel waren. Die hebben we op het vliegveld een verantwoordelijkheid gegeven. Ze kregen een opleiding bij bedrijfshulpverlening, brandpreventie en zelfs bij het naar binnen loodsen van vliegtuigen; je zag die jongens zelfs bijna fysiek groeien.'

'Jongens die niets voorstelden in de wijk, uitgekotst werden in de samenleving, jongens met wie het thuis niet liep en met wie het op school evenmin wilde vlotten, die stonden opeens met twee van die pannenkoeken in de handen het vliegtuig naar binnen te dirigeren. Die jongens hebben examens gedaan, hebben diploma's en certificaten behaald en zijn vervolgens in het havenbedrijf of op het vliegveld aan het werk gekomen. Die jongens kregen weer gevoel van eigenwaarde.' Van Dolderen trekt de lijn door naar de sportvereniging. 'Jongeren die zich misdragen wordt een schorsing opgelegd. Dat moet ook, maar het is ook goed om na te gaan waar hun gedrag vandaan komt. Als je constateert dat dit voortkomt uit frustratie omdat het in veel opzichten - thuis, werk of school - niet goed gaat dan is het echt niet gek om bij een vereniging een sportpedagoog neer te zetten om dit soort aspecten te delen met de jongeren, maar ook met coaches en trainers om ze uit te leggen dat je ook met een andere bril op naar die jongeren moeten kijken.'

'Kinderen vertonen juist in een sportvereniging hun echte gedrag. Je haalt ze er zo uit, de boefjes, de bijtertjes.'

De rol die Rotterdam Sportsupport daarbij kan spelen staat, wat de politieman betreft, vast. Ook omdat kinderen juist in een sportvereniging hun echte gedrag tonen. 'Je haalt ze er zo uit, de boefjes, de bijtertjes etc. Op het veld valt het verschil in rang en stand weg, dus ze vertonen oorspronkelijk gedrag. Als gedragskundige kun je daar ongelooflijk veel uit halen. Het is niet voor niets dat ook in de kliniek gedragsbeïnvloeding plaats vindt aan de hand van spelsituaties; nou waar heb je een grotere spelsituatie dan op het sportveld? Ik zie daar dus grote mogelijkheden.'

Misschien zelfs voor de jeugdreclassering, luidt dan de vraag. Van Dolderen: 'Het gaat er natuurlijk wel om wat de achtergrond is van de jongere en waarom hij tot zijn gedrag is gekomen. Dan moet je de oorzaak aanpakken. Als blijkt dat hij zelf vindt dat hij in het afvalputje van de samenleving terecht gekomen is en niets meer voorstelt, overal met zijn hoofd tegen de muur is gelopen en er voor hem niets anders overbleef dan de criminaliteit - dat zit er wel achter - dan kan ik me voorstellen dat de jeugdreclassering nadat zo'n knul zijn straf heeft uitgezeten, een taak geeft bij de sportvereniging en hem daar verantwoordelijk maakt voor iets, al is het in het materiaalhok.'

‘Via sport kun je heel veel in houding en gedrag van jongeren sturen, hetgeen de samenleving uit het oogpunt van veiligheid ten goede komt.’

‘Een van de bronnen van jeugdoverlast en jeudcriminaliteit is het idee dat jongeren hebben er niet meer bij te horen, uitgekotst te zijn door de samenleving. Maar ieder mens gaat zich gedragen zoals hij behandeld wordt, wat je geeft dat krijg je terug. Op het moment dat je ze als sport meerwaarde geeft, geef je ze de kans om te groeien. Houd je ze klein, dan blijven ze klein. Zo werkt dat. Het allerbelangrijkste in het algemeen, vind ik, met name bij teamsporten dat je leert in goede harmonie met elkaar om te gaan. Je leert om elkaar aan te spreken op gemaakte afspraken en dat vertaalt zich naar je rol in de samenleving, op school of in je werk. Met andere woorden via sport kun je heel veel in houding en gedrag van jongeren sturen, hetgeen de samenleving uit het oogpunt van veiligheid ten goede komt.’

Mechteld van den Beld, directeur Fonds verstandelijk gehandicapten en revalidatiefonds, over het Sportplusprogramma
‘Een kind dat niet kan spelen, kan zich ook niet ontwikkelen’

Bij het afscheidsgesprek met premier Balkenende had ze, informeel, haar idee al eens geopperd, nu spreekt ze haar persoonlijke Olympische ambitie opnieuw uit. ‘Als we als land en stad toch willen gaan voor de Olympische Spelen van 2028, waarom maken we er dan niet één festijn van. De Olympische Spelen en de Paralympics onder één vlag en in dezelfde periode, als maximaal voorbeeld van de geïntegreerde breedtesport in Nederland.’

Ze is strijdbaar, ideeënrijk, maar ook realistisch en dus zegt Mechteld van den Beld: ‘Het is een droom, natuurlijk. Qua infrastructuur is het gewoon niet te doen, met de Olympische Spelen heb je al een mega-evenement, daar kunnen de Paralympics niet meer bij. Maar toch maak ik dit statement graag, omdat ik vind dat we er ook niet zonder meer aan voorbij moeten gaan. Zeker niet nu Nederland zijn rol als gidsland op het terrein van het gehandicaptenbeleid al lang kwijt is.’

Ze hanteert de term ‘sport-inclusief’ denken met regelmaat omdat ze zich ergert aan de bijzondere positie, waarin mensen met een handicap nog vaak worden weggezet. Mechteld van den Beld is, in persoon en in functie, een warm pleitbezorger van de rol die de sport en de sportvereniging vertolken bij een gedeelde zorg van de om vele redenen gedeeltelijk buitenspel gezette medemens.

‘Sport heeft effect op alle levensterreinen, maar is vooral belangrijk voor groepen in een achterstandssituatie.’

Met een glimlach zegt ze, dat ze het wel zou weten als ze aan de andere kant van het spectrum, dus in een leidinggevende positie in de sport zou zitten. ‘Ik zou blijven hameren op de betekenis van sport als onderdeel van het mens-zijn. Omdat sport effect heeft op alle levensterreinen, maar vooral belangrijk is voor groepen in een achterstandssituatie. Ik denk dat daarover nog veel te veel ad-hoc wordt gedacht, terwijl sport juist een breekpunt kan zijn om niet uit te gaan van vandaag, maar ook te kijken naar wat ze in de toekomst kan doen. Sport als levenswerk. Mensen die sporten, ontmoeten andere mensen. Dat geldt ook voor mensen met een handicap. En op het moment dat je andere mensen ontmoet maak je ook je blikveld breder. Dan zie je dat leeftijdsgenoten bezig zijn met hun toekomst, dan zie je wat er in deze omgeving kan gebeuren, ook voor jou als sportend kind met een handicap.’

‘Sport is belangrijk voor de inclusieve samenleving die ik voorsta, de gemeenschap waarin iedereen gewoon mee kan doen.’

‘Sport is belangrijk voor de inclusieve samenleving die ik voorsta, de gemeenschap waarin iedereen gewoon mee kan doen. Met een sportbeleid dat daarvoor open staat, en daarvoor de handen ineen

slaat, zou ik me sterk maken', zegt Van den Beld met hartstocht en overtuiging. De sportvereniging is voor haar de brug naar een bestaan dat steunt op tolerantie en saamhorigheid. Bijna triomfantelijk: 'Ik heb net een ondersteuningsbrief geschreven voor het Nederlandse bid op de Special Olympics. Omdat je met sport kunt laten zien wat deze mensen werkelijk kunnen.'

'De NOS heeft me via een twitter-bericht van directeur Jan de Jong laten weten dat ze de tv-rechten voor de Paralympics in Londen heeft gekregen. Daar ben ik hartstikke blij mee. Want als mensen geen kennis maken met andere mensen, dan hebben ze alleen maar vooroordelen: onbekend maakt onbemind. Dus zorg dat mensen zichtbaar zijn, zorg dat het zichtbaar is dat mensen met een handicap ook gewoon sporten, net als iedereen. Nu zijn ze nog te vaak aangewezen op achterafveldjes of op speciale locaties, laat ze toch ook gewoon midden in de samenleving actief zijn.'

Dat is ook wat de rol van Rotterdam Sportsupport belangrijk maakt bij - via onder andere de Sportplusvereniging - het openen van deuren voor de sporters met een handicap naar de reguliere sportvereniging, zegt Van den Beld. 'Als je als gehandicapt kind van jongsaf sport dan maakt dat, dat jij zelf gewoon deel wilt uit maken van de samenleving en dat je niet apart wordt gezet. Dat is enorm belangrijk, veel sportverenigingen erkennen dat nu al, maar het kan altijd beter, ofschoon ik ook weet dat dit enorm veel van de sportverenigingen vraagt. Het is voor iedereen belangrijk, maar extra belangrijk voor kinderen met een handicap. Omdat die al vaak naar speciaal onderwijs gaan. Omdat die al vaak in hun jonge leventje meer in instellingen zitten of meer met zorg bezig zijn dan dat ze kunnen spelen. En een kind dat niet kan spelen, kan zichzelf ook niet ontwikkelen.'

'Als je altijd op één niveau leeft dan weet je niet dat er hoogte- en dieptepunten zijn. Ik denk dat juist kinderen in sport dat spelenderwijs meekrijgen.'

Ze kent de praktijk en zegt: 'Kinderen die niet spelen, gaan geen uitdagingen aan. Die missen heel veel essentiële dingen. Al is het maar dat ze in een boom klimmen en zien dat er zijn hoogtevverschillen zijn. Als je altijd op één niveau leeft dan weet je ook niet dat er hoogte- en dieptepunten zijn. En ik denk dat juist kinderen in sport dat spelenderwijs meekrijgen. Net als alle sociale relaties, die je tijdens sport en spel opdoet. Tijdens een wedstrijd wordt er even fanatiek tegenaan gegaan en doet iedereen zijn best, maar daarna wordt er wel weer samen een biertje gedronken. Dat is uiteindelijk het leven: je moet de strijd met elkaar kunnen aangaan, maar je moet elkaar uiteindelijk ook weer kunnen vinden.'

'Als je dat soort elementaire dingen mist, omdat je aan de kant van de samenleving staat omdat je in een rolstoel zit, omdat je spastische benen hebt of omdat je blind bent, dan mis je eigenlijk een groot deel van je ontwikkeling. En daar zit ook een stukje van mijn kritiek op de zorg: een kind met een handicap is vaak eerder een kind met een zorgbehoefte dan dat het kind is. Er wordt dus wat gedaan aan die zorgbehoefte, maar er wordt niet gekeken naar wat er met dat kind op de langere termijn gebeurt. Wat voor baan wil hij straks of wat voor onderwijs heeft hij daarvoor nodig? Ook voor een kind met een handicap is het van groot belang om zich tot volwassene te ontwikkelen zoals ouders van een kind zonder handicap daarop vaak wel zijn gericht.'

Daar ziet ze ook waar de Sportplusvereniging van cruciaal belang kan zijn. ‘Maar het vraagt ook van de gemeente dat de sportvereniging op die taak wordt toegerust. ‘Dat is essentieel’, zegt Van den Beld en geeft aan waarom juist op dat punt de coördinerende en inspirerende rol van Rotterdam Sportsupport bij het ontwikkelen van Sportplusverenigingen zo waardevol is. ‘Je mag die verenigingen niet laten dobberen, want je praat ook over kinderen met adhd of kinderen die autistisch zijn, daar lopen de vrijwilligers bij een sportclub vaak helemaal op stuk. Ouders beschermen hun kind. Zeker als je weet dat het een kwetsbaar kind is, wordt die neiging om te beschermen nog veel groter. Dat begrijp ik, maar dat is wel het begin van het probleem. Ouders moeten proberen hun kind los te laten, ook een kind in een rolstoel mag best eens omvallen en ook een autistisch kind mag best eens uit de boom vallen. Het buitenspelen en tegen je grenzen oplopen is belangrijk, dat pampere is een beperking.’

Belangrijk is, zegt Van den Beld, dat bestuursleden en vrijwilligers bij zo’n club open staan voor mensen die anders zijn. Ze verwijst graag naar haar ervaring met het zogenoemde community breakfast, dat het Revalidatiefonds al jaren organiseert, en waar jonge gehandicapten aan één tafel zitten met topmensen uit het bedrijfsleven. Het is van twee kanten een kwestie van de kat uit de boom kijken, maar zegt ze: ‘Aan het eind van elke sessie hoor ik telkens weer de lof van de captains of industry. ‘Jeetje, wat van een krachtige jongeren zijn dat’, zeggen ze dan ‘die wil ik wel in mijn organisatie hebben. Die melden zich niet zomaar ziek, want die hebben al genoeg gevochten in hun leven...’

‘We gaan wel naar Artis, maar we gaan niet een sportdag samen doen met kinderen met een handicap. Terwijl dat ook een bepaalde trots bij juist deze kinderen zou ontwikkelen.’

Ze noemt het typisch iets van volwassenen om handicaps te zien. ‘Kinderen zien dat zelf niet’, zegt ze. ‘Daarom moet je vanaf het begin kinderen daar ook zoveel van mogelijk van meegeven. En dat gebeurt te weinig. We gaan wel naar Artis, maar we gaan niet een sportdag samen doen met kinderen met een handicap bijvoorbeeld. Terwijl dat ook een bepaalde trots bij juist deze kinderen zou ontwikkelen. Daarom is het ook belangrijk dat reguliere sportverenigingen zich openstellen voor gehandicapten. Dat past toch ook in de Olympische ambitie 2028. Laat in de laagste groepen kinderen, de F-pupillen of de mini’s, in vredesnaam met elkaar spelen. Op een gegeven moment krijg je natuurlijk niveauverschillen, en dat is ook logisch, ook niet iedereen wordt minister-president of directeur van de NS. Dus dat je daar verschillen krijgt, dat is zo. Maar juist in de onderste groepen en dat geldt voor alles, onderwijs, sporten etc., laat ze met elkaar optrekken en sporten. Juist bij de kleintjes heb je een hele mooie kans om geïntegreerd op te leiden en te sporten. Als maatschappij moet je er voor zorgen dat er de randvoorwaarden zijn die dit mogelijk maken.’

Het is haar overtuiging dat de eerste gehandicapte sporter bij een reguliere club het lastig kan hebben, als er vijf zijn wordt het gemakkelijker. Van den Beld: 'Waar wij veel belang aan hechten is sport in de revalidatieperiode. Want daar zitten mensen met wie iets heel ingrijpends is gebeurd. Door een trauma missen ze bepaalde functies, voor velen stort de wereld dan toch volledig in. Je komt in een revalidatiecentrum om met je beperkingen te leren omgaan en een zinvolle betekenis aan je leven te geven. Dan is het heel belangrijk om dingen als sport aan te bieden. Niets beter dan via de reguliere daarop toegeruste sportvereniging.'

Suzanne Veen, Business Development Adviseur Zilveren Kruis Achmea, over het Sportplusprogramma
‘Dat één op de twee kinderen in Rotterdam te zwaar is, zegt wat over de toekomst.’

Voor de liefhebber van sport is Suzanne van der Wielen (tegenwoordig Veen) een bekende naam. Ze was speelster van het nationale hockeyteam in de jaren '90. De periode waarbij het Nederlandse hockey op de mondiale kaart werd gezet, alleen de beloning in de vorm van Olympisch goud bleef achterwege. De 39-jarige Van der Wielen speelde 191 interlands en is tegenwoordig in dienst van Zilveren Kruis Achmea waar sport wederom een grote rol speelt in haar dagelijks werk. 'Je lichaam is het belangrijkste kapitaal.' Sport als middel. Het is een veel gebruikte kreet, maar met een steeds meer uitdijende bevolking liggen er voor de zorgverzekeraars in Nederland behoorlijke uitdagingen. Suzanne Veen werkt inmiddels twee jaar voor Achmea en is bekend met het probleem. Zelf oogt ze echter nog altijd bijzonder fit. 'Mijn man (oud-hockeyer Stephan Veen, red.) en ik ademen sport. Ik ben nog altijd veel met mijn kinderen op de sportclub te vinden. Judo, hockey, tennis. De kinderen vinden sport leuk en worden natuurlijk door ons enthousiast gemaakt.' Daarnaast is Veen ook regelmatig bezig met clinics.

‘Wij zetten sport in als een belangrijk middel om bij te dragen aan een gezonde leefstijl. Bijvoorbeeld bij het tegengaan van burn-outs.’

Bewegen, actief zijn, sporten. Het is de rode draad in het leven van de oud-international. Als 3-jarig meisje was ze al langs de lijn te vinden om naar haar vader te kijken, als twintiger maakte ze twee Olympische Spelen mee en nu is ze actief bezig met vitaliteit op de werkvloer. Veen: 'Er draaien momenteel twee grote projecten van Achmea waarbij we via de bestuurskamer van bedrijven personeel willen helpen aan een gezonde leefstijl. Als de directeuren enthousiast zijn, breidt dat zich als een olievlek uit binnen het bedrijf. Het project beslaat een periode van zes maanden, waarbij wordt gewerkt aan de eigen gezondheid en vitaliteit. Hoe houd je aan het einde van de dag meer energie over? Wanneer presteer je het beste? Wist je dat de groep die de meeste kans loopt op een burn-out tussen de 30 en 35 jaar is? Dat is de fase van kinderen krijgen, carrière maken, sommigen zijn te zwaar, bij anderen loopt de relatie niet lekker. In dit programma zijn ze individueel bezig, maar ook als groep. Het begint met een intake en een lichamelijk onderzoek. Daarna gaan ze aan de slag met een coach. Sport is een belangrijk onderdeel van dit programma om bij te dragen aan een gezonde leefstijl. Maar de doelstellingen kunnen ook behaald worden met gezond eten of door hobby's zoals yoga. Daarnaast zijn er met de afdeling binnen het bedrijf ook groepsessies. Dat zorgt voor sociale controle.'

'Fitheid, vitaliteit en een gezondere levensstijl hebben op de lange termijn enorm veel effect op de samenleving.'

Alles valt of staat met resultaten. Ondernemers willen graag weten hoeveel geld dit programma van Achmea ze bespaart. Maar volgens Suzanne Veen is de financiële kant niet het belangrijkste. 'Het succes van een programma is niet altijd in keiharde euro's aan te geven. Als het ziekteverzuim terugloopt is dat te meten. Maar een werknemer die elke dag met meer plezier aan de slag gaat kun je niet in geld uitdrukken. Fitheid, vitaliteit en een gezondere levensstijl hebben op de lange termijn enorm veel effect op de samenleving. Wij hebben bij Achmea dit programma als business case doorlopen. 1000 werknemers zijn ermee aan de slag gegaan en de resultaten overtroffen onze verwachtingen.'

'Je kunt met zekerheid zeggen dat kinderen die nu te dik zijn later last krijgen van een vorm van suikerziekte. Dat kost de maatschappij geld.'

De hockeyster bekijkt met interesse de Sportplusplannen van Rotterdam Sportsupport en ziet gelijk de overlap met de verzekeringswereld. Veen: 'Kinderen met overgewicht is ook voor ons een van de speerpunten. Het feit dat één op de twee kinderen in sommige delen van Rotterdam te zwaar is, zegt wat over de toekomst. Je kunt met zekerheid zeggen dat die later last krijgen van een vorm van suikerziekte. Dat kost zorgverzekeraars en de maatschappij enorm veel geld. Achmea heeft de maatschappelijke verantwoording om het geld uit de polissen in preventieve zin te besteden. Dus programma's ontwikkelen en ondersteunen die bijvoorbeeld overgewicht bij jongeren tegengaan.'

'Sportverenigingen en scholen kunnen perfect samenwerken om de levensstijl van de jeugd te beïnvloeden.'

Het is bekend dat sport hierbij een belangrijk middel is. Mensen in beweging krijgen om af te vallen, maar ook meer sociale contacten en een actievere leefstijl te geven, kunnen bijdragen aan de bestrijding van obesitas. Aan de andere kant bezuinigen overheden tegenwoordig steeds makkelijker op bijvoorbeeld sportlessen voor de jeugd en dat baart Veen zorgen. 'Als je op jonge leeftijd in aanraking komt met sport, blijf je daarna ook langer hangen op een sportclub bijvoorbeeld. Sportverenigingen en scholen kunnen perfect samenwerken om de levensstijl van de jeugd te beïnvloeden. Jong geleerd is oud gedaan. Als je op je 13e al rookt, drinkt en te vet eet, ligt overgewicht op de loer. Binnen het onderwijs kun je gedrag nog corrigeren. Als mijn kinderen op school een grote reep uit hun tas halen, moet hij weer terug worden gestopt bijvoorbeeld. Kortom een gecombineer-

de aanpak; gezonde voeding op school en in de sportkantine, actief zijn op een sportclub met anderen en als het even kan een stimulans vanuit huis.'

Maar niet alleen bij de jeugd ziet Veen een rol voor sport. 'Ook voor volwassenen. Het haalt het beste uit mensen en behoedt ze voor een sociaal isolement. Waarom zou je sportvelden overdag, als ze toch niet worden gebruikt, niet inzetten voor gehandicaptensport of om ouderen in beweging te krijgen? Dat verhoogt ook de sportparticipatie in een stad. Al besef ik de druk die hiermee op vrijwilligers komt te liggen en de kosten die professionele begeleiding met zich meebrengen. Ik ben ervan overtuigd dat door het inzetten van de clubs op deze maatschappelijke opgaven dit uiteindelijk geld oplevert en het voor de stad een enorme meerwaarde zal zijn.'

De Rotterdamse bevolking is van alle steden het minst sportief. Rotterdam Sportsupport probeert nadrukkelijk de mogelijkheden tot meer bewegen in de Maasstad te vergroten. Veen: 'Sportplus past volgens mij ook prima in het Olympisch Plan om Nederlanders meer te laten bewegen of sporten. Als ik het plan bekijk dan is Rotterdam Sportsupport hiermee op de goede weg. Bovendien vind ik het sterk dat de effecten de komende vier jaar gelijk worden gemeten. Je kunt bijsturen als blijkt dat iets niet lekker loopt. Vaak wordt er pas na afloop onderzocht of een project goed is gegaan.'

'Je lichaam is het belangrijkste kapitaal. Daar moet je zuinig op zijn.'

Een sportvrouw als Veen kan niet zonder sport. Nog steeds geeft ze training en ze zal niet snel last krijgen van overgewicht. 'Je lichaam is het belangrijkste kapitaal. Daar moet je zuinig op zijn. Je kunt nog zoveel geld verdienen per maand, maar één hartinfarct omdat je te zwaar bent en het kan over zijn of je kwaliteit van leven enorm beperken. Dan heb je niets aan die euro's. Daarom is het zo belangrijk dat mensen in zichzelf investeren op het gebied van gezondheid maar ook op de andere punten van Sportplus.'

Paul Verweel, hoogleraar bestuurs- en organisatiewetenschappen aan de Universiteit Utrecht en vice-voorzitter amateurvoetbal van de KNVB, over het Sportplus-programma

‘Op zoek naar de grenzen van wat je van ons mag verwachten’

Met zijn wetenschappelijke achtergrond en zijn betrokkenheid bij de sport en het verenigingsleven is de brug van de universiteit naar het sportveld gauw gemaakt. Paul Verweel, zelf ooit een verdienstelijk voetballer in Vlaardingen, laat zijn academische en sportieve belangstelling graag samenvloeien in het doorgronden van de materie. Vandaar dat hij met meer dan gemiddelde belangstelling kijkt naar het plan van Rotterdam Sportsupport met de Sportplusverenigingen.

‘De maatschappelijke opgave gaat uit van het kernproduct van de club, namelijk de kracht van de sport. Dat vind ik ijzersterk.’

‘Het goede aan dit plan is dat het zegt, dat er partners voor geselecteerde clubs worden gezocht voor een maatschappelijke opdracht. En die maatschappelijke opgave gaat uit van het kernproduct van de club, namelijk de kracht van de sport. Dat vind ik ijzersterk. Er spreekt durf uit het plan en het is wat dat betreft net de sport zelf. Je wint niet als je geen risico neemt. Via dit plan worden de sportclubs uitgedaagd op zoek te gaan de grenzen van wat in deze tijd van ze mag worden verwacht.’

Zijn dagen brengt Paul Verweel voornamelijk door in het Utrechtse universiteitsgebouw, in de avonden discussieert hij veel en graag over beleidsmatige ontwikkelingen in de sport en de weekeinden brengt hij meestal door bij de door hemzelf opgestuwde Utrechtse voetbalclub Hoograven, waarvan vooral Marokkaanse Nederlanders lid zijn. Hij werd er in de praktijk bevestigd in wat hij uit onderzoek wel wist. ‘Veel clubs zijn aan het zoeken naar wat ze kunnen betekenen voor de buurt waar ze zetelen. Veel kracht van het zoeken zit in de sport zelf. De sport is er ook aan toe om haar ambities aan te scherpen, maar wel met één duidelijke restrictie; ze kan het in het brede maatschappelijke veld niet alleen.’

Daarom prijst hij Rotterdam Sportsupport. ‘Dit programma is een verbeterpunt boven wat ik vaak zie. Daar gaat het dan zogenaamd over de kracht van de sport, terwijl de kracht van de sport helemaal niet wordt gebruikt. In Rotterdam wordt de kracht van sport gebruikt om die direct te koppelen aan werk, gezondheid, participatie in plaats van dat er wordt gezegd: ‘Hier is de sportvereniging en toevallig kan de deur nog open om ook iets aan gezondheid te doen. Dat werkt volgens mij niet. Het is de echte kracht van de sport die de meerwaarde is van de Sportplusvereniging.’

Uiteindelijk, zo zegt Verweel, gaat het bij de succesfactoren in de sociale pijler, sport, welzijn, onderwijs en gezondheid om twee dingen. ‘Toeval en mensen. Als er straks in Rotterdam clubs worden geselecteerd voor een maatschappelijke opdracht, dan gaat het erom dat je in die organisaties bevlogen mensen hebt. Mensen die snappen wat de kracht van de sport is en ook begrijpen dat het bereik van de club verder gaat dan alleen die ene wedstrijd op zaterdag of zondag, maar tegelijk ook weer begrijpen dat juist daarin wel weer de kracht van de club zit. Als je dat lukt, dan denk ik

dat je echt iets veel krachtigers losmaakt dan al die overall-maatregelen die over iedereen worden uitgestrooid en waarvan je weet dat die in een bepaalde context nooit slagen omdat je als club de vitaliteit niet hebt.'

'Het onderzoek dat het Verwey-Jonker Instituut doet naar Sport-plus is nieuw, spannend en erg belangrijk, want het wetenschappelijke bewijs waarover we nu nog beschikken is te globaal.'

Vitaliteit van verenigingen is één, benadrukt Verweel, het bewijs van maatschappelijke meerwaarde twee. 'Het gaat in beleid vaak om indirect bewijs, met dit project moet de praktijk uitwijzen dat die beloftes-van-nu van meerwaarde zijn. Dat bewijs is tot dusver vaak heel dun gebleken. Als ik kijk naar onderzoek dat we zelf hebben gedaan naar sociaal kapitaal op de Krajicek Playgrounds, dan zien we wel dat daarvan sprake is, maar we weten niet of het ook tot cohesie en ontwikkeling van kinderen leidt. Het spannende van wat Rotterdam Sportsupport gaat doen door de relatie met het Verwey-Jonker Instituut is dat je echt kunt laten zien dat datgene wat we kunnen verwachten op grond van eerder verricht wetenschappelijk onderzoek nu ook echt kan worden gerealiseerd. Dat vind ik nieuw, en erg belangrijk, want het wetenschappelijke bewijs waarover we nu nog beschikken is te globaal.'

'In Rotterdam ontstaat de kans om de samenleving te laten zien dat alles wat kan worden verwacht van de maatschappelijke aanpak van sportverenigingen uiteindelijk ook zichtbaar is. Tot dusver moesten we volstaan met indirecte verbanden, die meestal als te complex werden weggezet. Rotterdam Sportsupport toont durf door de verbinding aan te gaan met een onderzoeksinstituut, want onderzoek is ook kritisch en je loopt zelfs het risico van een totale afwijzing. Maar onderzoek is ook niet bedoeld om na vier jaar te zeggen, het is wel of niet gelukt, het onderzoek is een voortdurende kwestie van bijsturing. En als je die relatie met elkaar hebt, geloof ik erin dat we meer bewijs dan ooit eerder uit dit project kunnen halen. In ieder geval zal straks duidelijk zijn wat bij sportclubs met een maatschappelijke opdracht werkt, en onder welke condities en bij welk type kinderen.'

Verweel is op voorhand enthousiast, academisch en sportief. 'De cijfers die we nu hebben gaan steeds over de ongeconditioneerde benadering van sport. Ook al zou het pedagogisch klimaat er niet zijn, dan zien we nog dat sport sociaal kapitaal oplevert. De kunst is nu om dat te optimaliseren. Als we zonder er aandacht aan te besteden al kunnen zeggen dat er sprake is van meerwaarde, dan moeten we de komende vier jaar kunnen vaststellen wat generiek en specifiek het verschil maakt en wat de belangrijkste succesfactoren in die ontwikkeling zijn.'

‘Het is leuk dat een club kinderopvang heeft en ook nog iets maatschappelijks doet, maar als het niet verbonden is gaat de synergie niet optreden.’

Het vervolg is dan of de clubs en de stadsdelen bereid zijn van elkaar te leren. ‘Er zijn heel veel prachtige verenigingen in de stad en in het land. Die organiseren wedstrijden en die hebben feestavonden in hun kantine. Dat is het. En daar moeten we trots op zijn, want in die rol genereren ze een geweldige maatschappelijke opbrengst’, aldus de Utrechtse professor. ‘Maar in de ontwikkeling van de laatste jaren zie je nu dat veel clubs veel meer kunnen. Het is leuk dat een club kinderopvang heeft en ook nog iets maatschappelijks doet, maar als het niet verbonden is gaat de synergie niet optreden. De verbinding naar werk, opvoeding, opleiding of welzijn, die kan niet elke vereniging leggen. Ik zie teveel beleid dat dit van alle verenigingen wordt verwacht, maar dát kan niet. Je moet echt durven selecteren, en dan zul je ook zien dat je ten slotte uitkomt bij de sportbestuurder die zegt, dit vind ik leuk en dit wil ik ook. Dan zie je de meerwaarde van samen organiseren van iets wat je samen hebt bereikt en maak je een einde aan wat nu nog steeds vaak gescheiden werelden zijn.’

‘Je zult een structuur moeten vinden in je samenwerkingen met de diverse partners. En daar ligt een enorme uitdaging. Kijk, school is een harde institutie met harde regels, welzijn is veel minder hard en verenigingen leven vooral ’s avonds. Hoe ben je nou in staat bestuurlijk bruggen te slaan, daar moet echt de sterke kracht van de gemeente achter zitten, anders lukt het niet. Er moet wel een regie zijn over de ontwikkeling van kinderen en buurten. Daar wil je iets. Dan moet je samen een idee hebben. Wat ik tot dusver zie: de school heeft zijn cognitieve component en die wordt afgerekend op hoeveel kinderen de Cito-toets halen, de vereniging kijkt naar zijn vrijwilligers en leden en welzijn wordt te vaak alleen gezien als een fenomeen om overlast te voorkomen. Hoe vinden de drie elkaar nu in een gemeenschappelijke agenda? Dat is een lastige bestuurlijke opgave.’

‘Het gaat erom dat je samen een kind ontwikkelt en de buurt sterker maakt.’

Het is het proces dat Rotterdam Sportsupport zal entameren en begeleiden, weet Verweel. ‘Iedereen slaat nu nog de brug naar zichzelf, maar de waarde van dit programma van Rotterdam Sportsupport is de samenwerking. Dat we zeggen, het gaat er niet om dat je als welzijnsorganisatie je activiteiten doet, en als sport en als school je uren maakt, het gaat erom dat je samen een kind ontwikkelt en de buurt sterker maakt. Dat is wat we aan het doen zijn. Om dat te bereiken moet je bruggen naar elkaar slaan, want niemand kan de pretentie hebben, de gemeente niet, de politie niet, noem maar op, dat hij het op dit terrein helemaal alleen kan.’

4 *Conclusie*

Rotterdam Sportsupport werkt aan het vitaliseren van de sportverenigingen in de stad. Aanvankelijk richtte zich dit vooral op de kernactiviteit van de sportclubs: het sporten stimuleren. Maar steeds meer worden sportclubs aangezet om zich nog nadrukkelijker maatschappelijk te manifesteren. De gemeente Rotterdam geeft hieraan een stevige impuls met de maatregel '30 clubs helpen Rotterdam vooruit'. Rotterdam Sportsupport voert dit programma uit. Dertig Rotterdamse sportclubs helpen actief mee om de doelstellingen op allerlei maatschappelijke beleidsterreinen te behalen. Met het Sportplusprogramma zet Rotterdam Sportsupport in op steviger verbindingen tussen sport en sectoren zoals veiligheid, werk en inkomen, gezondheid, zorg, participatie en onderwijs. Uit de interviews met vertegenwoordigers uit verschillende sectoren blijkt dat er veel kansen liggen en dat er landelijke belangstelling is voor het Rotterdamse programma. Het plan besteedt aandacht aan de maatschappelijke en economische baten van sport en innovatieve interventies op sportverenigingen. In deze notitie hebben we de plannen beschreven, het beoogde rendement en de drijfveren om het programma op te zetten. Het Verwey-Jonker Instituut doet de komende vier jaar in samenwerking met Sport2B onderzoek naar het maatschappelijk rendement van het programma.

Prognose maatschappelijk rendement Sportplusprogramma

1. We kunnen concluderen dat sporten en bewegen een positief effect hebben op de gezondheid van mensen. Voldoende beweging verkleint de kans op een vroegtijdig overlijden, en extra levensjaren vertegenwoordigen een substantiële economische waarde. Daarnaast zorgen revalidatie- en zorgprogramma's die het Sportplusprogramma op sportverenigingen ontwikkelt voor een mogelijke daling in de zorgkosten.
2. Sportdeelname heeft indirect een positief effect op schoolprestaties en de motivatie voor school. Maar, zo blijkt uit de wetenschappelijke literatuur, niet iedere sport, iedere vorm van sportdeelname en iedere sportcontext heeft dit per definitie. Het Sportplusprogramma besteedt juist aandacht aan deze context en laat deze ook onderzoeken: welke sportcontext werkt als het gaat om de relatie tussen sport en onderwijs?
3. Sociaal isolement van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt kan worden voorkomen door sociale dagopvang en leerwerkplekken op sportverenigingen. Rotterdam Sportsupport investeert hierin via het Sportplusprogramma. Economisch is het interessant dat sportdeelname zorgt voor minder ziekteverzuim en meer productiviteit van werknemers.
4. Sportieve interventies voor het vergroten van de sportdeelname van speciale doelgroepen zijn het succesvolst als ze aansluiten bij de wensen van de doelgroep. Het Sportplusprogramma gaat

- zich hier de komende jaren op toeleggen, onder andere door dagbesteding en zorgtrajecten voor bijzondere groepen te organiseren. Dat deze groepen meedoen aan sportieve activiteiten is belangrijk, omdat het ze een gevoel van eigenwaarde geeft. Hun kwaliteit van leven neemt toe. Economisch gezien verwachten we mogelijke inverdieneffecten door het betrekkelijk goedkoop organiseren van bijvoorbeeld dagbesteding of zorgtrajecten voor bijzondere groepen en door het voorkomen van gezondheidsproblemen.
5. Sportdeelname heeft onder bepaalde voorwaarden een positief effect op de sociale veiligheid in wijken en zorgt (opnieuw onder de juiste voorwaarden) voor het ontwikkelen van positief gedrag bij jeugdigen. Rotterdam Sportsupport zet met het Sportplusprogramma in op het ontdekken en creëren van deze voorwaarden. Economische baten van sport zijn op dit gebied vooral te halen door inverdieneffecten via het tegengaan van andere hogere kosten.

Sportplusprogramma investeert in een betere sportomgeving

Meerdere praktijkgerichte en wetenschappelijke onderzoeken laten zien dat sport van waarde kan zijn voor verschillende maatschappelijke thema's. Tegelijkertijd benadrukken veel studies het belang van de (sociale) context waarin de sport plaatsvindt. Hier is een belangrijke rol weggelegd voor Rotterdam Sportsupport om deze context - waar deze niet of onvoldoende aanwezig is bij de verenigingen - te organiseren. Met het Sportplusprogramma wordt de nodige aandacht voor deze context gegarandeerd en worden verenigingen ondersteund op dit gebied. Binnen het programma wordt een scala aan interventies en projecten ontwikkeld waarmee sportverenigingen kunnen werken aan maatschappelijke doelen. Een van de voornaamste vragen in het onderzoek dat het Verwey-Jonker Instituut de komende jaren gaat uitvoeren, is dan ook onder welke voorwaarden en in welke context deze interventies en projecten het optimale maatschappelijke en economische rendement opleveren.

5 *Literatuur*

Blackshaw, T., & Long, J. (2005). What's the big idea? A critical exploration of the concept of social capital and its incorporation into leisure policy discourse. *Leisure Studies*, 24(3), 239-258.

Blokstra, A., & Verschuren, W.M.M., (2007). *Vergrijzing en toekomstige ziektelast. Prognose chronische ziektenprevalentie 2005-2025*. Bilthoven: RIVM.

Boonstra, N. & Hermens, N. (in press). *Veilig sporten in de buurt. Vier jaar onderzoek naar school-sportverenigingen in Rotterdam*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Boonstra, N., Gilsing, R., Hermens, N. & Marissing, E. van. (2010). *Sporten geen probleem. Onderzoek naar het bevorderen van sportdeelname van jeugdigen met gedragsproblemen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Cameron, M., & MacDougall, C. (2000). Crime prevention through sport and physical activity. Australian Institute of Criminology. *Trends & Issues*, 165.

Carmichael, D. (2008). Youth Sport vs. Youth Crime. *Evidence that youth engaged in organized sport are not likely to participate in criminal activities*. Ontario: Active Healthy Links Inc.

Coalter, F. (2007). *A wider social role for sport. Who's keeping the score?* London: Routledge.

Cohen, M.A., Rust, R.T., Steen, S., & Tidd, S.T. (2006). Willingness to pay for crime control programs. *Criminology journal*, 42(1), 89-110.

Daniels, E., & Leaper, C. (2006). *A longitudinal investigation of sport participation, peer acceptance, and self-esteem among adolescent girls and boys*. *Sex Roles*, 55, 875-880.

Delaney, L., & Keaney, E. (2005). Sport and social capital in the United Kingdom: Statistical evidence from national and international survey data. London: *Department of Culture, Media and Sport*.

Gatz, M., Messner, M.A., & Ball-Rokeach, S.J. (2002). *Paradoxes of youth and sport*. New York: State University of New York Press.

Gemeente Rotterdam (2009). *Sportnota Rotterdam 2016*. Rotterdam: gemeente Rotterdam.

GGD Rotterdam-Rijnmond (2009). *Jeugdmonitor Rijnmond. Rapportage gemeente Rotterdam 2009*. Rotterdam: GGD Rotterdam-Rijnmond.

- Hartman, E., Houwen, S., Scherder, E., & Visscher, C. (2010). On the relationship between motor performance and executive functioning of children with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research* 54(5), 468-477.
- Harvey, J., Levesque, M., & Donnoly, P. (2007). Sport volunteerism and social capital. *Sociology of Sport Journal*, 24, 206-223.
- Hildebrandt, V., Chorus, A., & Stubbe, J. (2010). *Tendrapport bewegen en gezondheid 2008/2009*. Leider: TNO.
- Jacobs, F., & Diekstra, R. (2009). Effecten van sportbeoefening op de cognitieve, sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van kinderen en jeugdigen. *Sportgericht* 63(1).
- Kok, L., Houkes, A., & Niessen, N., (2008). *Kosten en baten van revalidatie*. Amsterdam: SEO.
- Miller, K.E., Melnick, M.J., Barnes, G.C., Farrell, M.P., & Sabo, D. (2005). Untangling the links among athletic involvement, gender, race and adolescent outcomes. *Sociology of Sport Journal* 22, 178-193.
- Nichols, G. (1997). A consideration of why active participation in sport and leisure might reduce criminal behaviour. *Sport, education and society* 2(2), 181-190.
- Nicholson, M., & Hoye, R. (2008). *Sport and social capital: An introduction*. In M. Nicholson, & R. Hoye (Eds.), Sport and social capital. Oxford: Elsevier.
- Papacharisis, V., Goudas, M., Danish, S. J., & Theodorakis, Y. (2005). The effectiveness of teaching a life skills program in a sport context. *Journal of applied sport psychology*, 17.
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster Paperbacks.
- Sandford, R.A., Armour, K.M., & Warmington, P.C. (2006). Reengaging disaffected youth through physical programmes. *British Educational Research Journal*, 32(2), 251-271.
- Sandford, R.A., Duncombe, R., & Armour, K.M. (2008). The role of physical activity/sport in tackling youth disaffection and anti-social behaviour. *Educational Review*, 60(4), 419-435.
- Schafer, W.E. (1969). Some Social Sources and Consequences of Interscholastic Athletics: The Case of Participation and Delinquency. *International Review for the Sociology of Sport*, March 1969 4: 63-81.
- Stebbins, R.A. (1982). Serious leisure. A conceptual statement. *Pacific sociological review*, 25(2), 251-271.
- Stegeman, H. (2007). *Effecten van sport en bewegen op school*. Den Bosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Toet, H., Schoots, W., den Hertog, P.C., & Mulder, S., (2005). *Kosten van sportblessures in Nederland*. Amsterdam: Stichting Consument en Veiligheid.
- TNO, PwC, (2011). *Investeren in een actieve leefstijl van uw personeel loont*. Ede: NISB.
- Van Baal, P.H.M., Heijnik, R., Hoogenveen, R.T., & Polder, J.J. (2006). *Zorgkosten van ongezond gedrag*. Bilthoven: RIVM.

Van den Heuvel, S.G., Boshuizen, H.C., Hildebrandt, V.H., Blatter, B.M., Ariëns, G.A.M., Bongers, P.M. (2003). Sporten, type werk, arbeidsverzuim en welbevinden: resultaten van een 3-jarige follow-up studie. *TSG*. 81 (5).

Van Kalmthout, J. & Lindert, C van. (2009). *Maatschappelijke rol sportverenigingen*. *Verenigingsmonitor Tilburg*. Den Bosch: Mulier Instituut.

Wassenburg, R., Kessels, A.G.H., Kalff, A.C., Hurks, P.P.M., Jolles, J., Feron, F.J.M., et al. (2005). Relation between cognitive and motor performance in 5- to 6-year-old children: Results from a large-scale cross-sectional study. *Child Development*. 76(5), 1092-1103.

Wendel-Vos, G.C.W., Ooijendijk, W.T.M., Baal, P.H.M. van, Storm, I., Vijgen, S.M.C., Jans, M., Hopman-Rock, M., Schuit, A.J., de Wit, G.A., & Bemelmans, W.J.E., (2005). *Kosteneffectiviteit en gezondheidswinst van behalen beleidsdoelen bewegen en overgewicht*. Bilthoven: RIVM.

Colofon

Opdrachtgever	Rotterdam Sportsupport
Auteurs	Drs. N. Boonstra N. Hermens MSc Drs. P. Verhoogt J. Schoemaker
Interviewverslagen	P. Annema (de Volkskrant) E. Verhoeff (TIEN Producties)
Omslag	Grafitall, Eindhoven
Foto omslag	Rotterdam Sportsupport
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T 030-2300799 telefax 030-2300683 E secr@verwey-jonker.nl website www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan besteld worden via Rotterdam Sportsupport en gedownload worden via de website: <http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN: 978-90-5830-471-1

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2011, eerste druk
Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.
Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.
The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.
Partial reproduction is allowed, on condition that the source is mentioned.